

ANDREJA ŽELE

O RAZLIKAH MED PRIREDNO IN PODREDNO IZRAŽENIM RAZMERJEM

COBISS: 1.01

Namen članka je raziskati zmožnosti prirednosti in podrednosti znotraj vsebinskih razmerij, kot so npr. vzročnost, protivnost, izključevalnost ipd. Predstavljena in pokomentirana so merila, po katerih bi se dalo določati priredna in podredna razmerja v zloženih povedih in možnost prehodov med temi razmerji. Prevladujoča hierarhična odvisnost v jeziku dopušča tudi zgolj različne stopnje odvisnosti, kar bi ustrezneje vključevalo tudi nepravo podrednost in nepravo prirednost.

Ključne besede: prirednost, podrednost, medpropozicijska razmerja, vezniška beseda, pretvorbe

Differences between a Coordinately and Subordinately Expressed Relationship

This article explores the possibilities of coordination and subordination in content relationships; for example, causality, antinomy, exclusion, and so on. It presents and discusses the criteria for determining coordinate and subordinate relationships in compound sentences and the possibility of transitioning between these relationships. The prevalent hierarchical dependence in language merely allows certain degrees of dependence, but would more suitably also include pseudo-subordination and pseudo-coordination.

Keywords: coordination, subordination, inter-propositional relationships, conjunction, transformations

0 UVOD

Nastanek prispevka je spodbudilo vprašanje *Kaj odloča o različno izraženih razmerjih?*

In v zvezi z njim in z ozirom na stanje v sodobni slovenščini se opiram na dve izjavi, ki sta aktualni še danes: Jožeta Toporišiča (1967a: 256), da je razmerje med prirednimi in podrednimi enakovrstnimi odnosi še precej neizdelano, in Ade Vidovič Muha (1984: 146), da če hočemo povezave med prirednim in podrednim razmerjem imenovati pretvorbene, bi bili nujni še opisi (slovnično)pomenskih sprememb oz. vezniških pomenov, ki bi omogočili predvidljivost takšnih postopkov.

Namen prispevka je vsaj deloma raziskati zmožnosti prirednosti in podrednosti znotraj istega odnosa oz. razmerja.¹ Namreč tako kot je z vidika prirednosti

¹ Tu upoštevana medpropozicijska razmerja so: (1) vsebinska vzporednost (vezalno, protivno, primerjalno, ločno, stopnjevalno, posledično in pojasnjevalno priredje), (2) vsebinska soodvisnost (okoliščinska razmerja v smislu prostorsko-časovnih, vzročnih in načinovnih odvisnikov) in (3) vključitev propozicije med udeleženske vloge druge propozicije. Pri določanju medpropozicijskih razmerij v slovenščini mi je bila v osnovno oporo skladnja v češki akademski slovnici (Petr idr. 1987).

in podrednosti več prirednih in več podrednih razmerij, tudi znotraj posameznega razmerja obstaja možnost priredne ali podredne izrazitve istega razmerja. Možnost podredno-priredne pretvorbe pa tudi vsaj posredno zavrača stališče o samostojnosti nadrejenega stavka v zloženih povedi – različna pomenska razmerja v podredni ali priredni zloženih povedi namreč potrjujejo, da znotraj nje ni pomensko osamosvojenih stavkov, ker vsi na tak ali drugačen način tvorijo samostojno zloženo poved. Z vidika celovitosti sporočila torej ne moremo govoriti o pomenski samostojnosti posameznih stavkov niti pri podredju niti pri priredju; tako v primeru podrednosti kot prirednosti zloženih povedi gre za skladenjsko in pomensko soodvisnost celovite in hkrati nove osamosvojene kompleksnejše enote. Z vidika različnih jezikov pa velja, da čeprav so razmerja univerzalna, je način njihovega izražanja specifična vsakega posameznega jezika; miselna razmerja do vsebin je torej s pomočjo danih jezikovnih zgradb v določenem jeziku navadno možno izraziti na več načinov. Izhodišče ubeseditve pa je, da ima prirednost linearno zgradbo in podrednost stopenjsko zgradbo.

V ospredju obravnave je pretvorbena-tvorbeni vidik, ki na področju povedne skladnje dopolnjuje strukturalnoskladenjski vidik; osnova vsega pa je priznavanje hierarhičnega razumevanja sestavin in zgradbe v skladnji.² Hierarhično razumevanje kot izhodiščno postavlja odvisnost oz. podrednost z determiniranim skladenjskim razmerjem, ki po dialektičnem načelu sproži še upravičen obstoj prirednosti s koordiniranim skladenjskim razmerjem. Pretvorbena načela pa sproži še možnost dvosmernosti, ki je v posameznem jeziku uresničevana po merilih logične in slovnične dopustnosti.

0.1 Merila, po katerih se določajo priredna in podredna razmerja v zloženih povedih, in možnost prehodov med temi razmerji

Primarna je aktualnost vezljivosti in družljivosti propozicij (tj. medpropozicijske vezljivosti in medpropozicijske družljivosti) in njihovih povedkov.³ Primarna je

2 Za hierarhično razumevanje je izhodiščna podrednost, ki je lastnost sintagmatske (podredne) zgradbe, slednja pa je osnova jezikovne zgradbe sploh.

3 **Vezljivost z medpropozicijskega vidika** je najenostavneje predstavljena z vezljivimi stavčno-členskimi propozicijami, ki so vsebinski odvisniki eno-, dvo- ali večvezljivega povedka: enovezljivost: *Je dobro, če si aktiven, Dovolj je, da se opozori, Je škoda, če se ostane kar doma*; dvovezljivost: *Kaj dela, mi je neznanka, Posrečilo se mu je, da se je uspešno vrnil in trovezljivost: Poslali so mu, kar si je zaželel.* – Prav znotraj prostorskih določil, ki so v okviru prislovnih določil najboljše skupina, pa lahko poudarimo razmerja med vezljivostno obveznimi prislovnimi določili in nevezljivimi oz. družljivimi prislovnimi dopolnili, npr. vezljivo *Živi doma / Gre domov* nasproti samo družljivo, npr. *Kmetuje doma / Staršem so pripeljali otroke nazaj domov*. **Družljivost z medpropozicijskega vidika** je glagolska družljivost oz. povedkova sopojava/kookurenčnost znotraj povedi, skratka ni ravno smiselno trditi **Janez se je odločil zboleti /, da bo zbolel/ ali *Janez je oprostil ženi, da je inteligentna*, povsem navadno pa je *Janez se je sprijaznil z boleznijo ali Janez je oprostil ženi, da je odšla od njega ali Janez se je sprijaznil, da je žena odšla od njega* ipd. Najširše možnosti uporabe tako vezljivih določil kot obvezno družljivih dopolnil imajo splošnopomensko in oslabilnopomensko rabljeni glagoli.

tudi vrstna določnost veznikov, kar pomeni, da je vrstnost vezniških pomenov glede na prvotne vloge veznikov in vezniških razmerij dovolj jasno določena (vsebina razmerja = pomen veznika), vse drugo so neprve/drugotne rabe veznikov, pogosto tudi stilno zaznamovane. Pomembni sta še vlogi skladijskonaklonskih določitev in členitve po aktualnosti.

0.2 Je podrednost primarna skladijska lastnost v jezikovnem (hierarhičnem) sistemu in prirednost primarna lastnost govora?

Glede na razširjenost v celotnem jezikovnem sistemu bi lahko trdili, da je sporočilno izhodiščna in bolj naravna medpropozicijska odvisnost (tj. propozicija v propoziciji in soodvisnost zaporednih propozicij), ki omogoča hierarhično koherentno celoto, v nadaljevanju pa omogoča oz. dopušča tudi prehod v propozicijsko vzporednost: znotraj sporočilno koherentne celote so torej najobičajnejši prehodi od propozicije v propoziciji v propozicijsko odvisnost in potem v propozicijsko vzporednost. Z vidika prvotne in prevladujoče hierarhične odvisnosti v jeziku kot sistemu bi verjetno namesto o zgolj podredno-priredni binarnosti lahko govorili o različnih stopnjah odvisnosti med (ne)propozicijskimi enotami, kar bi ustreznejše vključevalo tudi nepravo podrednost in nepravo prirednost (Vinogradov 1947: 708). Na drugi strani pa še do danes niso dovolj potrjene samo načelne trditve o prevladi prirednosti nad podrednostjo v govorjenem jeziku in tudi v narečnih govorih nasploh (Chloupek 1961).

1 POMENSKO-SKLADENJSKO-IZRAZNO RAZMERJE

Pri razlagi razmerij znotraj posameznega jezika je potrebna obravnava od logično-pomenske prek skladijske do izrazne ravnine, torej od zaznavanja in razumevanja razmerij do načina njihove izrazitve.

Osnova oz. izhodišče vsega je razmerje 'vsebina' (»včetně obsah«) nasproti 'razmerje/odnos do te vsebine' (»myšlenka o předmětu«) (Svoboda 1961: 241). Na ravnini logičnega zaznavanja in spoznavanja je treba najprej ločevati še med 'vsebino razmerja' (»obsahový vztah«) in 'razumevanjem razmerja' (»pojetí vztahu«) (Petr idr. 1987: 472).

Pomenski vidik medpropozicijske vzporednosti ali medpropozicijske odvisnosti se na ravnini skladijskih razmerij uresničuje kot koordinacija ali kot subordinacija oz. determinacija in na izrazni ravnini kot prirednost ali podrednost.⁴

4 Na zelo bistvene stvari, kot je npr. vloga pomensko družljivih vsebin pri vzpostavljanju skladijskih razmerij v jeziku, je v slovenskem jezikoslovju opozorjeno mogoče preveč mimogrede. Na to je npr. opozoril J. Toporišič v učbeniku Slovenski knjižni jezik 4 (Toporišič 1970: 83): »[...] razmerje med deloma vezniške zveze je lahko podano že z vsebino njenih sestavin. Tako je v primeru *Ne hodi po progi, / je nevarno* (= *ker je nevarno ali kajti/zakaj nevarno je*). Da je to res, se vidi iz brezvezniške zveze istih sestavin (*Ne hodi po progi, / je nevarno*). V mnogih primerih pa dva dela sporočila šele veznik spravlja v določeno razmerje. Tako je v stavku *Storil sem, / kot so mi rekli*. Če zamenjam *kot s ker*, dobim drugo razmerje: *Storil sem, / ker so mi rekli*.«

Določena vsebinska vzporednost ali vsebinska odvisnost dveh propozicij (tudi glede na logično kookurencio povedkov) lahko na skladenjski ravni vzpostavlja različna slovničnopomenska razmerja, ki se lahko izražajo priredno ali podredno glede na različne sistemske zmožnosti v posameznem jeziku in glede na različne stilno-zvrstne zmožnosti znotraj posameznega jezika.

2 ZMOŽNOST IN NEZMOŽNOST PRETVORB

Na pomembnost razmerij med propozicijami v zloženi povedi opozarja tudi zmožnost ali nezmožnost pretvorb določenih razmerij. Na eni strani strukturalni sistemski paralelizem v smislu pretvorbenega razmerja **stavčni člen : stavčni člen v obliki stavka** potrjuje hierarhično odvisnost jezikovnega sistema, ki pa ga na drugi strani dopolnjuje še nepretvorljivost določenih odvisnikov.

Podrednost je izraz medpropozicijske vezljivosti stavčnočlenskih odvisnikov; pri podrednih odvisnikih ima vezniška beseda (veznik, zaimek, členek) enostransko odvisniško vlogo – uvaja odvisnik in ima pomembno pomensko-slovnično vlogo pri določanju vrste odvisnika. **Prirednost** pa je izraz medpropozicijske družljivosti vzporednih vsebin s poudarjenim vezniškim razmerjem;⁵ v medpropozicijski družljivost vlogo medstavčnega razmerja prevzame vezniška beseda oz. veznik, ki je v soodvisnostnem razmerju s povedkovo družljivostjo, kar pomeni, da med povedkoma dveh vzporednih soodvisnih propozicij obojestransko vlogo uskladitve in ubeseditve možnega logičnega razmerja prevzame veznik. Z upoštevanjem vezljivosti in družljivosti so vezljivi odvisniki nujno dopolnilo matičnemu stavku⁶, družljivi odvisniki pa ne. Tako npr. zgolj družljiva oz. dodana časovna, vzročnostna in načinovna razmerja lahko le dodatno sporočilno neobvezno dopolnijo osnovno matično propozicijo oz. izhodiščno stavčno poved. Ni torej naključje, da podredno-priredne pretvorbe in obratno omogoča zlasti medpropozicijska družljivost in tako po večji možnosti pretvorb izstopajo ravno t. i. nepravi odvisniki oz. nestavčnočlenski odvisniki (glede na matični stavek) časa, vzroka in načina; ti so še znotraj t. i. vsebinske odvisnosti in hkrati skladenjske koordinacije s poudarjeno slovnično-pomensko vlogo vezniških besed. Nepravi odvisniki v bistvu izražajo neko vzajemno odvisnost oz. soodvisno povezanost s preostalim delom zložene povedi. Neprava podrednost (primeri časovnih, vzročnostnih in načinovnih podredij) je prek-

5 Za priredje je J. Toporišič (1968: 186) napisal opredelitev, ki je v nadaljevanju žal ostala neopazena, in sicer, da sta za priredje nujni smiselna »razmerska zveza« in »pomenska vzporejenost« (nasproti zgolj »zaporednostni gradnji«).

6 Matični stavek je tu mišljen kot celotni nadrejeni del zložene povedi brez določenega obravnavanega odvisnika. V zloženi povedi z več odvisniki torej matični stavek lahko obsega glavni stavek z vsaj enim odvisnikom, in v teh primerih matični stavek ni enak glavnemu stavku, ampak je enakovreden nadrednemu stavku. Matični stavek se v smislu izhodiščnega stavka, ki vključuje vse sestavine potencialnih stavčnih členov tudi v obliki stavka, uporablja tudi v češkem jezikoslovju, pri nas pa je njegovo rabo utemeljeval R. Cazinkić (2004: 46).

rivna z nepravo prirednostjo (sem spadajo primeri dopustnega, posledičnega in pojasnjevalnega priredja).

Več razlogov je, zakaj ne moremo govoriti o popolni pretvorbno-tvorbeni prekrivnosti oz. vzporednosti med besednimi stavčnimi členi in stavčnimi členi v obliki stavka.

(a) Enakovredna pretvorba odvisnika v besedni stavčni člen ni možna v primerih kot *Rekel je, da pride, Umakni se, da vidim*, pri pregovorih kot *Kakor ti meni, tako jaz tebi, Bral je, dokler ni zaspal* (nasproti možni pretvorbi *Kričal je, dokler ni ohripel* > *Kričal je do ohripelosti*); včasih ni navadna ali pa ni pomensko enakovredna oz. je dvoumna, npr. *Če se z njim srečam, spregovoriva* – *Na srečanju z njim spregovoriva*. Dvoumnost lahko vnašajo neenakovredna skladenjska razmerja, npr. *Ostala je doma, kajti bil je sneg* – *Ostala je doma zaradi snega*. Pretvorba med stavčnim členom in stavčnim členom z zgradbo stavka ni vedno ustrezna tudi zato, ker ima stavek določno glagolsko obliko s kategorijami osebe, časa, naklona, ki niso pretvorljive v enakovreden besedni ali besednozvezni člen stavčni člen. Poleg naštetega je treba upoštevati tudi razmerje, ki ga izraža vezniška beseda.⁷

(b) Razmerje stavčni člen nasproti odvisnik v vlogi stavčnega člana lahko podre navadna stavčnočlenska razmerja, npr. prisojevalno razmerje ni (zgolj) določna odvisnost; v čeških slovnicaх se v teh primerih ponavlja trditev »predikace není determinace«, kar potrjuje tudi pretvorba: *Kdor se preveč boji, ne sme sam v gozd* – *Prevelik bojazljivec ne sme sam v gozd*. Med osebkovim odvisnikom in povedkom nadrejenega stavka ni pričakovanega in tipičnega prisojevalno vzajemnega razmerja. Osebkovi odvisniki imajo le poimenovalno vrednost, ta pa omogoča le podrejen odnos s povedkom nadrejenega stavka. Osebkov odvisnik torej ne more biti izhodišče vseh stavčnih (tudi skladenjskonaklonskih) razmerij, kar je sicer osebek.

(c) Primeri kot *To, da nisi iskren, mi pri tebi ni všeč* pa ovržejo tudi tezo, da je nadredni stavek navadno nosilec glavnine vsebine ali pomembnejše vsebine.⁸

Dva netipična odvisnika, in sicer vsebinski odvisnik znotraj predmetnih odvisnikov in nepravi oz. neudeleženski prislovnodoločilni odvisnik znotraj prislovnodoločilnih odvisnikov, sta potrditelj, da so med odločilnimi merili za določanje tipa zložene povedi ravno medpropozicijska razmerja. Ti dve skupini odvisnikov sta si glede na medstavčna oz. medpropozicijska razmerja v zloženi povedi v čistem nasprotju, kar velja tudi za njune pretvorbene možnosti.

2.1 Predmetni vsebinski odvisniki, brez pretvorbene možnosti v prirednost

Vsebinski odvisniki so obvezni propozicijski udeleženci oz. obvezno vezljiva določila povedkov v matičnem stavku, ki svojo desno vezljivost prvenstveno ali celo izključno uvajajo s stavčnim vsebinskim udeležencem. Sicer pa se je potrdilo, da

7 Da pa odvisniki niso nadomestilo ali zamenjava stavčnim členom, je bilo v slovenskem jezikoslovju eksplicitno opozorjeno že v šestdesetih letih 20. stoletja (Toporišič 1965: 68; 1967b: 181).

8 Aktualna raba zgledov v tem prispevku je potrjena z besedilnim korpusom Gigafida, besedilno zbirko, ki pa je bila žal nazadnje ažurirana leta 2011.

se lahko vsak širokopomenski glagol glede na določen skladenjski pomen v povedi pojavlja (a) kot povedek prvega/nížjega razreda, ki lahko veže le predmetnega nepropozicijskega udeleženca, ali (b) kot povedek drugega/višjega razreda, ki lahko veže tudi predmetnega propozicijskega udeleženca, npr. (a) *Kar naprej dodaja hrano* nasproti (b) *Kar naprej dodaja, da jim v tej situaciji ni pomoči*. Bistvena identifikacijska lastnost pomensko specializiranejših povedkov je, da označujejo mentalno dejavnost in vzpostavljajo kookurenčno/sopojavljalno/sodogajalno razmerje med povedkoma v matičnem in odvisnem stavku: *Peter se je odločil, da odpotuje, Peter je obljubil, da se bo poboljšal, Peter se je obvezal Ani, da bo varoval skrivnost, Ana je prepričevala Petra, naj se oženi z njo* ipd. Glagole oz. povedke, ki označujejo mentalno dejavnost in prednostno vežejo propozicijske udeleženca oz. stavčna določila, se lahko deli v tri široke skupine: (1) glagoli predajanja, prejemanja, obravnavanja informacij, (2) glagoli stališč, vrednotenj, (3) glagoli psihičnih in psihosomatskih stanj in sprememb. Naštete tri skupine vključujejo najbolj tipične glagole rekanja, mišljenja, védenja, spoznanja, zaznavanja, vrednotenja, občutenja, želje, potrebe ipd.⁹ Posebno prva skupina povedkov povezuje vsebinske odvisnike z odvisnim govorom kot pretvorbo premege govora, npr. *Prepričuje jih, da naj ga pošljejo na zdravljenje*.

2.1.1 Z vidika matične propozicije so vsebinski odvisniki v vlogi nujnih vsebinskih propozicijskih udeležencev vsaj delno posebni enkrat (a) s strukturno- in pomensko-skladenjskega vidika in drugič (b) z vidika pretvorbenih zmožnosti.

(a) Strukturno- in pomenskoskladenjski vidik omogočata ločevanje vezniških vsebinskih odvisnikov (s tipičnimi vezniki oz. vezniškimi besedami kot *da, če, naj*), npr. *Povedal je, da pride*, in oziralnih vsebinskih odvisnikov z oziralnimi zaimki oz. oziralniki, npr. *Ni povedal, kdo pride / kam gre / kako gre / zakaj gre* ipd.; pri slednjih izbira zaimenskega oziralnika ni odvisna od povedka v matičnem stavku.

(b) Pretvorbene zmožnosti se omejujejo na različne možne stopnje zgoščanja vsebinskega odvisnika kot propozicijskega udeleženca. Pretvorbe so odvisne tako od povedka v matičnem stavku kot od povedkov v odvisniku. Slednji pa se ločijo po možnem upovedenju vsebine v odvisniku, nedoločniku ali izglagolskem samostalniku.

Pretvorbene možnosti vsebinskega odvisnika v nedoločnik ali izglagolski samostalnik omogočajo (1) matični povedki, ki so splošnopomensko usmerjeni v konkretno početje: *odločiti se, pripravljati se, nameniti se, nameravati, domisliti*

⁹ Pod vplivom pomenskih delitev A. Wierzbicke (1972) S. Karolak (2001: 24–25) loči proste pomene (*pojęcia proste*) in sestavljene pomene (*pojęcia złożone*); sama proste glagolske pomene opredeljujem kot temeljne pomene, sestavljene glagolske pomene pa kot specializirane pomene. S. Karolak še dodaja logično ugotovitev, da na splošno v jezikih prevladujejo sestavljeni pomeni. T. i. sestavljene glagolske pomene deli v pomenske skupine glagolov (1) predvidevanja, pričakovanja, slutnje, (2) nadejanja, upanja, želje, (3) strahu, slutnje, (4) nanašanja, (5) obljube, veljave, (6) govorjenja, (7) zmote, (8) pomoči, (9) laži, (10) namere, (11) zanimanja, (12) maščevanja, (13) oštevanja, zmerjanja, (14) raziskovanja, preiskovanja.

se/si, zamisliti si, npr. Janez se je odločil, da bo pobegnil – Janez se je odločil pobegniti – Janez se je odločil za pobeg, in (2) matični povedki, ki nasprotujejo konkretnemu početju: bati se, braniti se, sramovati se, upirati se, npr. Janez se je bal, da bi moral pobegniti – Janez se je bal pobegniti – Janez se je bal pobega. Glagolom tipa dovoliti si, upati si, uspeti, zmóči, znati zameji rabo potencialna naklonskost, in sicer samo na rabo z nedoločnikom, npr. Dovolil si je pobegniti, Upal si je pobegniti ipd. (Grepl 2011: 181–182).

- 2.1.2** Zaradi povedkov, ki lahko vežejo tako predmetnega propozicijskega kot nepropozicijskega udeleženca, imamo možnosti kot npr. *Navadil se je na avtobus (še: Navadil se je, da se vozi z avtobusom, Navadil se je na vožnjo z avtobusom)*¹⁰ – v tem primeru sporočilnost ni izgubljena, nasprotno pa si lahko marsikaj domišljamo pri primeru *Navadil se je na sorodnike* ‘Navadil se je, da ga obiskujejo sorodniki, Navadil se je, da živi pri sorodnikih, Navadil se je, da sorodniki živijo pri njem’ ipd. Precej bolj predvidljiva je npr. vezljivost glagola *bati se* v *Boji se očeta*.

2.2 Nepravi odvisniki z največjo možnostjo pretvorb med podrednim in prirednim razmerjem

Nepravi neudeleženski odvisniki v razmerju do nadrejenega matičnega stavka lahko vzpostavljajo časovno, vzročnostno ali načinovno razmerje in tako vzpostavljajo okoliščinsko soodvisnost dveh sicer samostojnih propozicij, izraženih podredno ali priredno.¹¹ Slednje jih ne samo po pomenskem, ampak tudi po izraznem razmerju uvršča med neprave odvisnike, ki so z vidika stavčne zgradbe izhodiščnega matičnega stavka in njegove propozicije tudi nestavčni, bolje rečeno, neistostavčni in neistopropozicijski. Nepravi odvisniki ne določajo nadrejenega stavka, temveč kvečjemu vsebino nadrejenega stavka ali katero iz sestavin nadrejenega stavka vključijo v svojo vsebino, npr. *Prišel je pozno, kar ni nikoli bilo njegova navada, Temnilo se je že, ko se je končno vrnil* ipd.¹² Sestavinska vpetost nadrejenega stavka v nepravi odvisnik pokaže na specifično kompleksnost tovrstnih zloženih povedi, ki ni ne podredna in ne priredna; to razmerje bi lahko opisali kot soodvisnost propozicij in kot medpropozicijsko modifikacijskost, ki je ubesedena z

10 H. Bělíčová (1982: 58) v tovrstnih primerih govori o možni »kondenzirani propoziciji« v primeru orodnika, torej o zgoščenem propozicijskem orodniku, govori, npr. *Vlak je ustavil z roko < Vlak je ustavil s tem/tako, da je dvignil roko, Okno je razbil s kamnom < Okno je razbil s tem/tako, da je vanj vrgel kamen* ipd., nasproti neposrednemu nestavčnemu orodniku, npr. *Meč je vihnel z roko, Udaril ga je s kamnom*.

11 Časovna (dodatna), vzročnostna in načinovna razmerja niso del matične propozicije stavčne povedi, temveč se ji lahko neobvezno naknadno dodajajo z uvajanjem družljivih ali modifikacijskih medpropozicijskih razmerij. To so nevezljiva stavčna prislovna določila časa, vzroka, načina, ki skupaj z matičnim stavkom sooblikujejo zloženo poved.

12 Sodobna hrvaška slovnica (Barič idr. 2003: 533–539) neprave odvisnike označuje kot »dometnute zavisne rečenice« ‘vstavljene/podtaknjene odvisne stavke’ in jih razlaga kot vsebinsko neobvezne, zgradbeno pa neodvisne ali odvisne stavke, ki se lahko umeščajo ali vstavljajo v matični stavek.

nestavčnočlenskimi odvisniki.¹³ To modifikacijsko razmerje je lahko izraženo z vezniškimi oziralnimi zaimki, ki se nanašajo na celotno vsebino matičnega stavka (npr. *Tleskal je s prsti, kar je bilo dobro znamenje*) ali na samo en člen (*Za tri dni so se ustavili v Rimu, kjer so obiskali največje znamenitosti*); vezniki uvajajo različna vzročnostna razmerja: *Pri peti knjigi je zavestno prekinil delo, da bi ga čim prej odslovili, Namesto da bi poskrbeli za revne, so si umislili nove davke, Prišel je prepozno, tako da ni vsega slišal, Če je bilo prej premalo trgovin, jih je danes občutno preveč* ipd.

Tovrstni odvisniki lahko odražajo bolj raznoliko in tudi bolj pretanjeno oz. sofisticirano tvorčevo razumevanje vsebinskega razmerja med samostojnimi propozicijami – medpropozicijska vsebinska razmerja sooblikujejo razmerja med povedki in izbor vezniških besed in oboje izraža tvorčeva stališča, kar dokazujejo možne podredno-priredne pretvorbe: *Ko se je najedel, je šel na sprehod – Najedel se je in (potem) šel na sprehod, Ker je zunaj močno deževalo, je raje ostal doma – Zunaj je možno deževalo, zato je raje ostal doma, Če to urediš, lahko greš na izlet – To uredi in lahko greš na izlet, Čeprav ima sam veliko dela, nam vedno pomaga – Sam ima veliko dela in nam kljub temu pomaga, Tako na glas je kričal, da je ohripel – Na glas je kričal in od takega kričanja ohripel* ipd. Večkrat je bilo tudi že poudarjano, da se je podredno izražanje časovnih, vzročnostnih in načinovnih razmerij uveljavilo s pisnim jezikom, sicer pa so ista razmerja v govorih navadno oz. praviloma priredno izražena (Grepč 2011: 170). Verjetnost prehodov oz. pretvorb med podredjem in priredjem je pri nepravih odvisnikih zaradi sporočilno enakovrednih delov torej največja.

Na pomensko neodvisnost oz. enakopravnost soobstojenjih propozicij kaže tudi enakovredna možnost uporabe vezniške besede v obeh propozicijah, npr. *Ko je odbilo deset, je nekdo trkal na zunanja vrata – Ko je nekdo trkal na zunanja vrata, je odbilo deset, Ko mu je bilo deset let, mu je umrla mama – Ko mu je umrla mama, mu je bilo deset let.*

3 PODREDJE V RAZMERJU S PRIREDJEM – POVEZAVE IN CELO PRETVORBE MED PODREDJEM IN PRIREDJEM

Ravno t. i. sistemski paralelizem tudi znotraj zložene povedi opravičuje strukturalno delitev na podredje (izraženo vezalno, primično ali ujemalno) in na priredje, ki se vzajemno pomensko- in funkcijskoskladenjsko osmišljata. Skladenjskopomenska vloga odvisnikov v podredjih in vloga vezniških besed v priredjih dokazuje nujnost povezave pomena in skladnje, nujnost povezave z izrazno ravnino pa zlasti zmožnosti pretvorb med podredjem in priredjem oz. priredjem in podredjem.

Razmerja med podredji in priredji in med različnimi podredji oz. med različnimi priredji omogočajo pretvorbene povezave, ki zahtevajo opise slovnično-

¹³ Nestavčni odvisniki so mišljeni z vidika nadrejenega matičnega stavka v zloženi povedi.

-pomenskih sprememb, npr. vloge vezniških pomenov ipd., in določitev predvidljivosti takšnih postopkov.

Odvisniki brez vezniške besede (tj. podrednega veznika, vprašalnega zaimka ali vprašalnega členska) so blizu priredja, npr. *Ne nagibajte se skozi okno, je nevarno* (Toporišič 2000: 637). Pri odvisnikih so vezniške besede sestavni del vsebine odvisnika in so ji zato podrejene, medtem ko je pri priredju vloga vezniške besede bolj skladijenskopomensko osamosvojena in s tem prepoznavno odločilna. Pri priredjih je razločevalni poudarek na veznikih (na vrstnosti prirednih veznikov) in tudi na izbranem povedju oz. družljivosti povedij v obeh stavkih, pri podredjih pa je poudarek na celotni vsebini odvisnika. Razmerje podredje : priredje je enako razmerju enostranska odvisnost vsebin : obojestranska (vzajemna) odvisnost vsebin in je naprej enako razmerju med enostransko vlogo vezniške besede (veznik, zaimek, členek), ki je skupaj s povedjem v odvisniku vezana samo na odvisnik, in obojestransko vlogo vezniške besede, ki vzpostavlja tudi soodvisno (vzajemno) razmerje med obema povedjema v priredju. Zaradi tega se tudi lažje razume, zakaj členitev po aktualnosti praviloma ni možna v prirednem razmerju, in nasprotno, zakaj praviloma nima omejitev pri odvisnikih. Način pa je lasten vsakemu jeziku posebej.

Ni torej naključje, da ravno podredja z vzročnimi, dopustnimi, namernimi, posledičnimi, časovnimi, pogojnimi in nekaterimi oziralnimi odvisniki najlažje prehajajo v priredna razmerja;¹⁴ najpogosteje gre za t. i. neprave odvisnike, ki niso obvezna pomenska sestavina nadrejenega matičnega stavka, zato od njega niso odvisni niti pomensko niti skladijensko. Pri vseh podredno-prirednih pretvorbah pa je brez izjeme treba paziti na pomensko enakovrednost; z zamenjavo vezniške besede se praviloma vsaj malo spremeni pomensko razmerje, drugo pa je, če lahko zamenjava oz. pretvorba prinese zgolj stilsko izboljšavo. Vsaj malenkostno pomensko in opazno stilno spremembo predstavljajo podredno-priredne pretvorbe znotraj prostorskih, časovnih, protivnih, vzročnih in sklepalnih razmerij: *Brez pomišljanja so ga nataknili na ograjo, kjer je potem visel teden dni* > *Brez pomišljanja so ga nataknili na ograjo in tam je potem visel teden dni*; *Prišla bo komisija, ki se bo morala prepričati o resnici* > *Prišla bo komisija in se bo morala prepričati o resnici*; *Ko je opazil moja prizadevanja, se mi je prizanesljivo nasmehnil* > *Opazil je moja prizadevanja in se mi je prizanesljivo nasmehnil*; *Tam bo lahko nekaj zaslužil, medtem ko lahko oni tu sami vse opravijo* > *Tam bo lahko nekaj zaslužil, tu pa lahko oni sami vse opravijo*; *Prihajali bodo počasi in vsak posebej, ker je steza zelo ozka* > *Prihajali bodo počasi in vsak posebej, kajti/zakaj steza je zelo ozka*; *Brez skrbi ležijo v brlogih, da se bomo lahko priplazili prav do jame* > *Brez skrbi ležijo v brlogih, zato se bomo lahko priplazili prav do jame* ipd.

14 O podredno izraženem prirednem razmerju piše J. Gelb (1969) v razpravi *Podredje v vlogi priredja*, kjer avtorica med drugim ugotavlja, da v tovrstnih razmerjih oziralni stavek oz. »relativnik« izraža novo samostojno misel, zato »je ponarejen nepravi in posledično napačen«. V istem odstavku navajani zgledi so izbrani iz njenega prispevka.

3.1 Najpogosteje izkazane pretvorbene različice znotraj določenih vsebinskih razmerij:¹⁵ časovna razmerja: časovno podredje > vezalno priredje: *Med tem, ko smo sedeli pod lipo, smo se prijetno pomenkovali* > *Sedeli smo pod lipo in se prijetno pomenkovali*; *Ko je prišla iz službe domov, je začela pripravljati kosilo* > *Prišla je iz službe domov in začela pripravljati kosilo*; oziralno podredje > vezalno priredje: *Za njima je prihitel policaj, ki ju je vprašal, kaj nosita* > *Za njima je prihitel policaj in ju vprašal, kaj nosita*; časovno podredje > protivno priredje: *Medtem ko boš ti mlinar, ti bom jaz nosila hrano* > *Ti boš mlinar, jaz pa ti bom nosila hrano, Gremo ven, tudi ko/če dežuje ali sneži* > *Gremo ven, pa naj dežuje ali sneži*; načinovno podredje > vezalno priredje: *Naredil je, kot so naročili* > *Naročili so in tako je naredil*; časovno podredje > pogojno podredje: *Ko mačke ni doma, miši plešejo* > *Če mačke ni doma, miši plešejo*; vzročna razmerja: vzročna podredje > vzročna priredje: *Ker je bilo zelo mraz, sem šel na pot toplo oblečen* > *Šel sem na pot toplo oblečen, kajti/zakaj bil je velik mraz, Psa smo prodali, ker bi nam sicer požrl vse kokoši* > *Psa smo prodali, sicer bi nam požrl vse kokoši, Kaj bi vam govoril, ko pa sami že vse veste* > *Kaj bi vam govoril, saj sami že vse veste, Hitro se je odpravil na pot, da ne bi zamudil takega dogodka (namen)* > *Hitro se je odpravil na pot, kajti/zakaj takega dogodka ni hotel zamuditi*; vzročna podredje > posledična priredje: *Ker je bilo zelo mraz, sem šel na pot toplo oblečen* > *Bilo je zelo mraz, zato sem šel na pot toplo oblečen*; pogojno podredje > posledična priredje: *Če so odšli vsi, grem še jaz* > *Vsi so odšli, zato grem še jaz*; posledična podredje > posledična priredje: *Prevoza ni bilo, tako da so se odpravili peš* > *Prevoza ni bilo, zato so se odpravili peš*; pogojno podredje > ločna priredje: *Če ne boš ubogal, odidi* > *Ali ubogaj ali pa odidi*; namerno podredje > vezalno priredje: *Da bi se mu maščeval, ga je okradel* > *Okradel ga je in tako se mu je maščeval*; dopustno podredje > pogojno podredje: *Kakor jih imam rad, jim vendar vsega ne dovolim* > *Če bi jih imel še bolj rad, jim vsega ne bi dovolil*; protivna razmerja: dopustno podredje > protivno priredje: *Čeprav so bila okna zmeraj odprta, se iz sobe ni dal pregnati neki čuden duh* > *Okna so bila zmeraj odprta, vendar se iz sobe ni dal pregnati neki čuden duh*; dopustno podredje > protivno priredje: *Čeprav vem, ne povem* > *Vem, pa ne povem*; načinovno podredje > protivno priredje: *Namesto da bi šel tja jaz, je šel moj brat* > *Tja nisem šel jaz, ampak moj brat*; izvzemalno podredje > protivno priredje: *Vsi bodo dosegli cilj, le jaz ga ne bom* > *Vso bodo dosegli cilj, toda jaz ga ne bom, Prišli so vsi, le da ne prostovoljno* > *Prišli so vsi, vendar ne prostovoljno*; stopnjevalno podredje > stopnjevalno priredje: *Izrekam vam zahvalo tako v svojem imenu kot v imenu celotne skupine* > *Izrekam vam zahvalo ne samo v svojem imenu, ampak v imenu celotne skupine*.

Zgornje pretvorbe niso vedno prave pretvorbe v smislu popolne istovetnosti sporočila, saj se s pretvorbo pogosto spremeni sporočilna perspektiva, in glavni ubesedeni usmerniki sporočilne perspektive so ravno vezniki.

¹⁵ Te pretvorbe so sicer v kontekstu različnih slovničnih vprašanj navajane v aktualni Slovenski slovnici J. Toporišiča (2000: 441, 643–651) in potrjene v aktualni rabi.

3.2 Vrstnost oz. nevrstnost vezniške besede

Vežniki v zloženi povedi ubesedijo različne družljivosti med glagoloma v povedku in s tem so ubesedeni izražalniki medpropozicijskih razmerij, tudi podrednosti in prirednosti. Tudi ne povsem enoumne pomensko-slovnične razmejitev med podrednostjo in prirednostjo so povezane z vežniki, in to seveda ne velja samo za slovenščino – eksplicitno je to obravnavano in izraženo npr. tudi v češkem in ruskem jezikoslovju (Testelec 2001: 257–258). Slednje potrjuje obstoj t. i. hibridnih vežnikov oz. vežniških besed – hibridnih tako po sestavi kot po vlogi, tj. da se lahko uporabljajo priredno in podredno. V slovenščini so tovrstni vežniki oz. vežniške besede hkrati tudi konverzni vežniki, npr. *zakaj, zato, saj, sicer*, npr. *Vprašal ga je, zakaj dela te neumnosti, Smejal se je, kajti/zakaj vedel je za njegove neumnosti, Vprašaj, saj zato so tukaj, Ne razumeš, zato delaš takšne neumnosti*. Po drugi strani pa večja pomensko-slovnična samostojnost prirednih vežnikov omogoča večjo razvrstitveno stalnost stavkov znotraj priredno zložene povedi, medtem ko so podredni vežniki le del odvisnega stavka in je razvrstitev znotraj podredno zložene povedi odvisna od pomensko-slovnične vloge celotnega odvisnika.

4 VLOGA SKLADENJSKONAKLONSKIH DOLOČITEV ZNOTRAJ ZLOŽENE POVEDI

Z vidika **(a) razmerja do resničnosti** se ločijo pripovedni, vprašalni, želelni in velelni naklon, ki so tudi izhodiščni oz. osnovni skladenjski nakloni, z vidika **(b) gotovosti uresničitve** pa pritrilni, nikalni, možnostni, nujnostni in pogojni naklon.¹⁶ Sicer pa sta tako naklon kot čas bistveni skladenjski kategoriji povedja oz. povedka.

Potrjeno je, da se naklonskost v podredni povedi načelno ravna po naklonskosti nezloženega matičnega stavka, sicer pa o pripovednem, vprašalnem idr. skladenjskih naklonih lahko odloča tako nadrejeni kot odvisni stavek,¹⁷ medtem ko o gotovosti uresničitve oz. o stopnji gotovosti, nujnosti idr. izrečenega odloča samo nadrejeni stavek, npr. *Pomagaj mu, ker je v stiski, Mu ne pomagaš, ker te je že osleparil?, So se utaborili, ko je že začelo deževati?, Zanimal se je, kaj in če tam zares kaj dela, On zagotovo ve ali bi vedel, kdaj se vrnejo*; primer breznaklonskosti z zgolj poimenovalno vlogo pa je lahko npr. osebkov odvisnik tipa *Kdor je len, naj se ne javi na razpis – Lenuh naj se ne javi na razpis, Kdor se udeleži s prednajavo, lahko ostane na delavnici do konca – Udeleženec s prednajavo lahko ostane na delavnici do konca* ipd. V priredno zloženi povedi pa se lahko linearno združujejo tudi različni nakloni,¹⁸ npr. *Povejte prosim naravnost in zakaj ste tako nemirni?*,

16 Ta delitev, ki se zdi dovolj popolna, je za slovenščino prirejeno povzeta po K. Svobodi (1961; 1966).

17 To je za slovenščino potrjeno npr. v Novi slovenski skladnji (Toporišič 1982: 260).

18 J. Toporišič (1982: 261) pravi: »Priredje je v skladenjskem naklonu lahko tudi mešano, tj. npr. pripovedno-vprašalno: *Včeraj, ko sem stala na pragu, je prišel mimo – kaj misliš kdo?*»

Videli ste, da bo dež trajal dalj časa, in zakaj potem niste postavili šotora? Poenoteno naklonskost imajo torej samo podredno zložene povedi, medtem ko ima v priredno zloženih povedih lahko vsak stavek svoj skladenjski naklon.

5 ČLENITEV PO AKTUALNOSTI KOT ENO OD MERIL LOČEVANJA MED PODREDJEM IN PRIREDJEM

Vloga členitve po aktualnosti v zloženih povedih se odraža z nezaznamovanim zaporedjem stavkov v priredju in podredju. Za podredje po načelu opredelitve, da je samo neke vrste razširjeni prosti stavek, velja členitev po aktualnosti, razen v primerih, kjer je v prostem stavku stalna stava (primer prilastkovih odvisnikov, npr. *To so stvari, ki jih težko verjamem*), mesto za nadrejenim stavkom imajo tudi posledični odvisniki, načinovni odvisniki in odvisniki sredstva dejanja, npr. *Vse se je tako zapeljalo, da se ni dalo več nič storiti, Užalil ga je že s tem, da ga pri govorjenju ni hotel pogledati*.¹⁹ Oziralni odvisniki, razen prilastkovih, pa so pred nadrednim stavkom.

Podrednost s pomensko hierarhijo in stopenjsko zgradbo zložene povedi torej omogoča sorazmerno prosto razvrstitev nadrejenega in odvisnega stavka, medtem ko t. i. linearna zgradba priredno zloženih povedi določa tudi stalno razvrstitev stavkov.²⁰ Dela priredja je sicer mogoče zamenjati v vezalnem in ločnem priredju, vendar lahko s tem porušimo logično razmerje delov, npr. glede na pomembnost ali prednost pri izbiri, časovno zaporedje. V vezalnem priredju si sestavine sledijo po logiki prostorske razvrščenosti ali časovnega zaporedja, v ločnem priredju je izhodiščni stavek oz. zastavek za govorečega večinoma ugodnejša možnost, in če bi npr. zamenjali dele stopnjevalnega priredja, bi se spremenilo v vezalno. Ravno za slednje v zgledih kot *Ne samo da nerga, ampak tudi absolutno preveč spi – Absolutno preveč spi in nerga* lahko ugotavljamo, da na možnosti razvrstitve propozicij, poleg ključnih propozicijskih vsebin, vplivajo zlasti pomensko-slovnično samostojnejši priredni vezniki.

6 ZA SKLEP

Poleg medpropozicijskih razmerij (vzporednosti, odvisnosti, medpropozicijske vezljivosti in družljivosti) in vezniških razmerijskih pomenov na odločitve o prirednosti ali podrednosti izraženega vplivata tudi naklonskost in členitev po

¹⁹ V Slovenski slovnici (Toporišič 42000: 636, 647, 672) se z vidika stalne stave upošteva stalno mesto prilastkovih stavkov, npr. *To so stvari, ki jih težko verjamem*, pa še prislovnih določil učinka, npr. *Bilo je tako mraz, da je vse pokalo*, namenilnikovega stavka, npr. *Naročil je, naj ti povem*, pri primerjalnih odvisnikih, npr. *Bilo mi je, kot da se vse maje*, pri odvisniku nižje stopnje, npr. *Zdi se, da ga obravnava kot otroka, ki ne zna samostojno delovati, ker ga nihče o tem še ni podučil*. Na to opozarja tudi češko jezikoslovje, npr. prispevek K. Svobode (1961: 245).

²⁰ Za dvodelna priredja velja (Toporišič 2000: 647), da njihovih delov ni mogoče zamenjati: **zastavek** (kot jedrni del priredja) je vedno na prvem mestu, spremljevalec oz. spremni del vezniške zveze je na drugem (predlagala bi **dostavek**).

aktualnosti. Ubeseditev logično-skladenjskih razmerij je namreč vedno usmerjana z določeno sporočilno perspektivo.

LITERATURA

- Barić idr. 2003** = Eugenija Barić idr., *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga, ³2003.
- Běličová 1982** = Helena Běličová, *Sémantická struktura věty a kategorie pádu: příspěvek k porovnávací syntaxi ruské a české jednoduché věty*, Praha: Academia, 1982.
- Cazinkić 2004** = Robert Cazinkić, Pojmovanje odvisnika in razmerja med nadrednim in odvisnim stavkom, *Jezikoslovni zapiski* 10 (2004), št. 1, 43–58.
- Gelb 1969** = Jožica Gelb, Podredje v vlogi priredja, *Jezik in slovnstvo* 14 (1969), št. 5, 136–139.
- Gigafida** = Korpus Gigafida (<http://www.gigafida.net>, dostop 23. 8. 2016).
- Grepl 2011** = Miroslav Grepl, *Jak dál v syntaxi*, Brno: Host, 2011 (Studie osobností brněnské lingvistiky 4).
- Chloupek 1961** = Jan Chloupek, K parataktickému spojování vět v nářečí, *Slovo a slovesnost* 22 (1961), št. 4, 254–262.
- Karolak 2001** = Stanisław Karolak, *Od semantyki do gramatyki: wybór rozpraw*, Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2001.
- Petr idr. 1987** = Jan Petr idr., *Mluvnice češtiny 3: skladba*, Praha: Academia, 1987.
- Svoboda 1961** = Karel Svoboda, Parataxe a hypotaxe z hlediska modální výstavby souvětí, *Slovo a slovesnost* 22 (1961), št. 4., 241–254.
- Svoboda 1966** = Karel Svoboda, K podstatě věty zejména z hlediska modálnosti, *Slovo a slovesnost* 27 (1966), št. 2, 97–103.
- Testelec 2001** = Яков Георгиевич Тестелец, *Введение в общий синтаксис*, Москва: Российский государственный гуманитарный университет, 2001.
- Toporišič 1965** = Jože Toporišič, *Slovenski knjižni jezik* 1, Maribor: Obzorja, 1965.
- Toporišič 1967a** = Jože Toporišič, Besedni red v slovenskem knjižnem jeziku, *Slavistična revija* 15 (1967), št. 1–2, 251–274.
- Toporišič 1967b** = Jože Toporišič, *Slovenski knjižni jezik* 3, Maribor: Obzorja, 1967.
- Toporišič 1968** = Jože Toporišič, Priredni odnosi v slovenskem knjižnem jeziku, *Jezik in slovnstvo* 13 (1968), št. 6, 184–192.
- Toporišič 1970** = Jože Toporišič, *Slovenski knjižni jezik* 4, Maribor: Obzorja, 1970.
- Toporišič 1976** = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Obzorja, 1976.
- Toporišič 1980** = Jože Toporišič, Še k teoriji besednih vrst, posebno predikativa, *Jezik in slovnstvo* 25 (1980), št. 7–8, 201–205.
- Toporišič 1982** = Jože Toporišič, *Nova slovenska skladnja*, Ljubljana: DZS, 1982.
- Toporišič 2000** = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Obzorja, ⁴2000.
- Vidovič Muha 1984** = Ada Vidovič Muha, Nova slovenska skladnja J. Toporišiča, *Slavistična revija* 32 (1984), št. 2, 142–155.
- Vinogradov 1947** = Виктор В. Виноградов, *Русский язык: грамматическое учение о слове*, Москва – Ленинград, 1947.
- Wierzbicka 1972** = Anna Wierzbicka, *Semantic Primitives*, Frankfurt am Main: Athenäum, 1972.

SUMMARY

Differences between a Coordinately and Subordinately Expressed Relationship

This article focuses on finding criteria by which coordinate and subordinate relationships may be determined in complex sentences and exploring the possibilities of transitioning between these relationships. The actuality of semantic collocability and the valency of propositions and their predicates are considered primary, along with the classifying definiteness of conjunctions; that is, the aspect of conjunctive meanings in relation to the primary role of conjunctions. Other types of use (also stylistically marked) are secondary. The roles of thematic structure and syntactic/modal modifications also have considerable importance. On the one hand, the hierarchical dependency of the language system is confirmed by structural and systemic parallelism and transformations of the type “sentence element to sentence element in the form of a sentence” and vice versa—which, on the other hand, is supplemented by certain subordinate clauses incapable of transforming. The relationship subordination:coordination is equal to the relationship one-sided dependence of content : two-sided (mutual) dependence of content, which furthermore corresponds to the relationship of a one-sided role of the conjunctive word (conjunction, pronoun, particle), which forms a constituent part of the subordinate clause with the predicate, in contrast to the two-sided role of the conjunctive word in a coordinate clause, which establishes a co-dependent (collocable co-occurrent) relationship between both predicates. It is the more significant coordinative role of conjunctions in coordination that renders the redistribution of constituent parts of the coordination impossible. It is therefore easy to understand why classification according to actuality is not possible in a coordinate relationship and, in contrast, why there are generally no restrictions in the case of subordinate clauses. The varying degree of dependence (or, rather, subordination) is expressed by so-called non-participant pseudo-subordinate clauses, which can only establish collocable relationships of time, cause, or manner with the superordinate clause and thus create a circumstantial correlation between two otherwise independent propositions, expressed with subordination or coordination. It is therefore no coincidence that subordinates with causal, temporal, and other subordinate clauses most effortlessly transition to coordinate relationships. Apart from this, subordinate-coordinate and coordinate-subordinate transformations are most common in relationships of cause and time.